

лую роль в этом играл личный пример учителя, богатство его духовного мира, высокая нравственность и жизненная позиция, инициативность и способность мыслить творчески. Неформальное повседневное общение учителей со своими учениками играло большую роль в формировании жизненных установок и личностных качеств подрастающего поколения – будущего своей страны.

УДК 008:811.163(476) “1920”

І. У. Каляда, дац., канд. гіст. навук
(БДГУ, г. Мінск)

САЦЫЯЛЬНА-ПАЛІТЫЧНЫЯ ПЕРАДУМОВЫ БЕЛАРУСІЗАЦЫІ

У сваім асноўным змесце палітыка беларусізацыі, што праводзілася ў 1920-я гады на Беларусі, з’явілася вынікам разгортвання беларускага нацыянальнага руху, які пачынаўся як культурна-этнаграфічны, калі пераважалі разрозненыя праявы навуковай, літаратурнай, культурна-асветніцкай дзейнасці сярод дробнай шляхты, уніяцкага духавенства, студэнтаў і выкладчыкаў Віленскага ўніверсітэта па вывучэнню мовы, культуры, звычайў, гістарычнага мінулага беларусаў. Гэта дзейнасць была накіравана супраць афіцыйнай палітыкі самадзяржаўя, за змаганне з пагарднымі адносінамі да беларускай мовы, за аднаўленне культурных і гістарычных традыцый беларускага народа і інш. – усё гэта было сваеасаблівым стыхійным пратэстам супраць ігнаравання самабытнасці беларускага этнасу, служыла абуджэнню нацыянальнай самасвядомасці.

У канцы XIX ст. беларускі нацыянальна-вызваленчы рух дасягнуў новай якасці ў дзейнасці групы “Гоман”. З’яўленне легальных беларускіх газет “Наша доля” і “Наша ніва”, якія выступалі за нацыянальнае раўнапраўе беларускага народа, свабоднае развіццё яго культуры, стала буйной заваёвай на шляху росту нацыянальнай самасвядомасці. У перыяд Першай сусветнай вайны, Лютаўскай і Кастрычніцкай рэвалюцый беларуская нацыянальная ідэя была канкрэтызавана ў праграмных палажэннях нацыянальных партый, што актыўна ўключыліся ў барацьбу за стварэнне беларускай дзяржаўнасці.

Важным этапам культурна-нацыянальнага адраджэння з’явілася дзейнасць БНР. Бяспрэчны ўклад дзеячоў БНР у развіццё беларускай

мовы, культуры, асветы, падрыхтоўкі беларускіх нацыянальных кадраў, у фарміраванне нацыянальнай свядомасці беларусаў.

За межамі Беларусі, на тэрыторыі Расіі значную падрыхтоўчую працу па ўтварэнню Беларускай дзяржавы веў Беларускі нацыянальны камісарыят пры Народным камісарыяце па справах нацыянальнасцяў РСФСР.

Адной з галоўных перадумоў беларусізацыі стала уз'яднанне Беларусі ў 1924 і 1926 г.

На ўзровень дзяржаўнай палітыка беларусізацыі фактычна была ўзнята пасля рашэнняў X і XII з'ездаў РКП(б) (1921 г., 1923 г.) з дакладным замацаваннем у адпаведных законах. Прынцыпы палітыкі беларусізацыі фактычна былі сфармуляваны ў 1923 г. на VII з'ездзе КП(б)Б (сакавік) і на пленуме ЦБ КП(б)Б (ліпень), дзе вызначаўся комплекс мер па гаспадарчаму адраджэнню края, тэрытарыяльнаму самавызначэнню беларускага народа, развіццю беларускай мовы і нацыянальнай культуры, вылучэнню і выхаванню кадраў партыйнага, дзяржаўнага, прафсаюзнага апаратаў [1. С. 96-97], што адкрывала шырокія магчымасці для ажыццяўлення ідэй беларускага адраджэння.

Пры распрацоўцы і ажыццяўленні беларусізацыі неабходна было ўлічваць шматнацыянальны склад насельніцтва Беларусі, яго сваеасаблівае рассяленне на тэрыторыі рэспублікі, якое стварала свайго роду нацыянальны разрыў паміж горадам і вёскай, а таксама ўносіла спецыфіку ў моўнае становішча – рускамоўны горад і беларускамоўная вёска.

Неабходна адзначыць таксама нізкі эканамічны ўзровень развіцця Беларусі, павялічаны вайной і разрухай, якому спадарожнічаў жабрацкі ўзровень дабрабыту народа. Яшчэ адной асаблівасцю ажыццяўлення нацыянальнай палітыкі на Беларусі была непрапарцыянальна нізкая доля беларусаў у партыйных, савецкіх, гаспадарчых органах улады і кіравання, што па-свайму ўскладняла выпрацоўку і правядзенне нацыянальнай палітыкі. Не засталіся без увагі і інтарэсы тых нацыянальных меншасцей, якія жылі на тэрыторыі Беларусі.

Афіцыйны статус дзяржаўнай палітыка беларусізацыі атрымала з прыняццем на II сесіі ЦВК БССР (ліпень 1924 г.) пастановы “Аб практычных мерапрыемствах па правядзенні нацыянальнай палітыкі”, згодна якой раўнапраўнымі на тэрыторыі Беларусі абвяшчаліся беларуская, руская, яўрэйская і польская мовы [2. С. 7-8].

На працягу 1924-1925 гг. распрацоўка праграмы беларусізацыі ў цэлым была завершана.

Такім чынам, палітыка беларусізацыі, разлічаная на доўгі перыяд і меўшая сваёю мэтаю развіццё беларускай культуры, адраджэнне нацыянальнай мовы, стала вызначальнай рысай усяго грамадскага развіцця БССР 1920-х гг. яна была добра распрацавана, і ў яе ажыццяўленні ўдзельнічалі тысячы людзей: партыйных, камсамольскіх, прафсаюзных дзеячаў, настаўнікаў, прадстаўнікоў інтэлігенцыі. Беларусізацыя дала вялікую надзею на рэалізацыю ідэй нацыянальна-культурнага будаўніцтва, якія ў другой палове 1920-х гг. знайшлі сваё ўвасабленне на практыцы.

Літаратура

1. КПБ в резолюциях и решениях съездов и пленумов ЦК. – Минск: Беларусь, 1983. – Т. 1.
2. Практычнае вырашэнне нацыянальнага пытання ў БССР. – Мінск: Выд-ва Нацкамісіі ЦВК БССР. – ч. 1. Беларусізацыя. – 1928.

УДК 947.2:323.311

А. А. Дамарад, дац., канд. гіст. навук (БДГУ, г. Мінск)

АБВАСТРЭННЕ ШЛЯХЕЦКАГА ПЫТАННЯ Ў БЕЛАРУСІ ПАСЛЯ ПАЎСТАННЯ 1830-31 гг.

Прыход да ўлады імператара Мікалая I у 1825 г. стаў пачаткам новага этапа ў грамадскім і дзяржаўным жыцці Расійскай імперыі. Для праблемы інтэграцыі шляхты беларускіх зямель важнае значэнне мелі падзеі паўстання 1830–1831 гг. і мерапрыемствы ўрада па прадухіленню падобных антыўрадавых выступленняў у далейшым. Само паўстанне 29 лістапада 1830 г. у Варшаве стала поўнай нечаканасцю для ўрада. Аб тым, што паўстанне ўспыхнула без папярэдняга плана, сведчылі міністр фінансаў князь Друцкі-Любецкі і дэпутат сойма Царства Польскага граф Язерскі. Па выніках паўстання да следства ў беларуска-літоўскіх губернях было прыцягнута 2878 чалавек. Наступныя мерапрыемствы ўладаў паказалі, што быў ўзяты курс на поўную ўніфікацыю Беларусі, Літвы і Правабярэжнай Украіны з цэнтральнымі губернямі Расійскай імперыі.

Першая палова 1830-х гг. стала, на думку С. Л. Лугаўцовай, пачаткам выпявання недаверу і нават нянавісці да палітыкі цэнтральных уладаў з боку шляхты: «Чрезмерное усердие правительственных чиновников, необоснованные обыски и аресты, секретный надзор полиции только усиливали взаимное недоверие представителей власти и местного дворянства» [1, с. 15].